

Co takhle dát si *farfalle*

Tereza Vrbová

Nebo je libo spíše *mašličky* či *motýlky*? Dostanou-li v restauraci mé chuťové pohárky náladu na těstoviny, tedy *pastu*, zdlouhavě váhám, zdali druh těstovin při objednávce říci italsky (připustím-li možnost, že vím, jak těstoviny správně vyslovit), nebo dle českého ekvivalentu, který odpovídá tvaru těstovin. Paradoxem je, že např. právě takové slovo *farfalla* v italštině znamená ‚motýlek‘. Ačkoli se díky prestiži italské kuchyně začínají v jídelních lístcích italské názvy objevovat stále častěji, přece jen jsou v nich zběhlejší praví gurmáni (podobě jako v různých druzích kávy). Nejednou tak ani netuším, jaký pokrm se mi za několik minut objeví na talíři. A proto tento jazykový koutek věnujme exkurzu do „těstovinových tajů“ Itálie.

„Dala bych si motýlky s rajčatovou omáčkou a se sýrem“ se už snad říká jen mezi regály v obchodě (neřekneme-li jednoduše *těstoviny*), když přemýšlíme, co si uvařit k večeři. V restauraci by taková objednávka působila nepatřičně, pokud by jí číšník vůbec porozuměl. Přesto lze zmínit alespoň dva druhy těstovin, které se v českém jazykovém prostředí bez větších problémů adaptovaly. Jsou to obecně české *špagety* a *lasaně*. Avšak otevřeme-li např. Slovník spisovného jazyka českého z 60. let, najdeme v něm pouze heslo *špagety*. *Lasaně/lasaně* na svůj zápis teprve čekají. Nyní jsou však opět k vidění i jejich psané dublety, a sice *spaghetti* a *lasagne*. Zdá se mi, že se tomu tak děje mj. tehdy, přeje-li si restaurace působit luxusně. Jako by české *špagety* vypovídaly o prostředí tzv. „nižší cenové kategorie“. Proto místo *trubiček/rour(ek)* raději *penne*, ze školních jídelen neoblíbená *kolínka* střídají *macaroni* (tato podoba se v češtině také ujala), kromě *vřetének*, *vrtulí* nebo *spirálek* někdy ochutnejte *fusilli*, a takové *fettuccine*, *tagliatelle* [taljatele] a *pappardelle* zní oproti obyčejným *nudlím*, připomínající spíše kuchyni asijskou, také lépe (nicméně nejsou nudle jako nudle – všechny tři zmíněné názvy je sice označují, ale pokaždé se jedná o nudle různé šířky). Na druhou stranu mým oblíbeným *tortellinům* (*tortellinám*?) se *prstýnky* neříká.

Když už vím, jaký tvar si pod příslušným názvem představit, přichází úskalí skloňování a rodové příslušnosti. Martin Prošek v článku Konstanty a proměnné morfologických dotazů v jazykové poradně I, publikovaném v časopise Naše řeč v roce 2007, představuje skloňování názvů italských těstovin jako otázku, se kterou se čeští mluvčí na jazykovou poradnu obracejí. Analogickým postupem je možné odhadnout, že stejně jako *těstoviny* či *špagety* budou i další názvy připadat rodu ženskému. S nejednoznačným řešením se ale potýkáme u třetího a šestého pádu. Špenát si totiž nemusím přidat pouze k *tortellinám*, ale také k *tortellinům*. Tam se už nabízí i mužský rod. Aby se mluvčí těmto potížím vyhnuli, italské názvy těstovin raději nesklouňují. Navíc ne vždy je rodová příslušnost rozhodující. Například takové *tagliatelle* ve funkci 4. pádu mají svůj původní tvar vždy shodný, ať už jde o rod mužský, či ženský: „Těšili jsme se na *tagliatelle* s houbami.“ V některých případech lze naopak stěží určit, ke kterému pádu se italský název těstovin váže: „Vidlička a lžíce nám tradičně napomáhají při degustaci těstovin jako *tagliatelle* a *tortellini*.“ Může se jednat o funkci druhého, možná i prvního pádu.

Ať už tedy dáváme přednost *vrtulím* před *fusilli* (*fusillimi*?), hlavní je, že nám chutnají!